

Nd.

646. Lög

um rjettindi og skyldur hjóna.

(Afgreidd frá Nd. 11. maí).

I. kafli.

Almenn ákvæði.

1. gr.

Hjón skulu hvort öðru trú vera og styðja hvort annað og sameiginlega gæta hagsmuna fjölskyldunnar.

2. gr.

Skylt er hjónunum, hvoru eftir getu sinni og svo sem samir hag þeirra, að hjálpast að því að framfæra fjölskylduna með fjárframlögum, vinnu á heimilinu og á annan hátt. Til framfærslu teljast útgjöld til heimilisþarfa og uppeldis barnanna, og enn útgjöld til sjerþarfa hvors hjóna.

3. gr.

Ef útgjöld til sjerþarfa annars hjóna og til framfærslu þeirrar og fyrirsjár, sem því að öðru leyti eftir venjunni og hag þeirra ber að hafa fyrir fjölskyldunni, nema meiru en því er skylt af hendi að inna samkvæmt 2. gr., þá skal hitt hjónanna gjalda því peningafúlgju, sem með þarf, hæfilega upphæð í hvert skifti. Frá þessu skal þó vikja, ef öðruvísi þarf með að fara, af því að það hjóna, er í hlut á, hefir reynst ófallið til að fara með peninga, eða aðrar sjerstakar ástæður eru fyrir hendi.

4. gr.

Framlag til sjerþarfa annars hjónanna samkvæmt 2. og 3. gr. verður eign þess.

5. gr.

Nú vanrækir annað hjóna framfærsluskyldu sína að mun, og skal þá eftir kröfu hins gera því að greiða hinu peningafúlgju samkvæmt ákvæðum 3. greinar, eða þar fram yfir, ef það eftir öllum atvikum þykir sanngjarnt.

6. gr.

Nú fara útgjöld þau, er annað hjóna hefir haft á almanaksárinu til framfærslu fjölskyldunnar, bersýnilega fram úr því, sem því var skylt að leggja fram samkvæmt 2. gr., og skal þá, komi krafa fram um það, skylda hitt hjónanna til að greiða þá upphæð, sem ætla má að svari til þess, sem ofgreitt er, nema öðruvísi sje um samið eða telja verður að gert hafi verið ráð fyrir öðru. Krafan verður að koma fram áður ár sje liðið frá lokum almanaksársins.

Bótanna getur að eins það hjónanna krafist, sem greiðsluna hefir lagt fram, og því að eins, að þær verði greiddar án tjóns fyrir skuldheimtumenn hins.

7. gr.

Nú hafa hjón slitið samvistir sökum ósamkomulags, og gilda þá ákvæði 2. greinar á samsvarandi hátt. Framlag það, sem annað hjónanna samkvæmt þeim á að greiða til framfærslu hins og barna þeirra, sem hjá því eru, skal, ef þess er krafist, tiltaka í peningum. Það hjóna, sem aðallega á sök á því, að sambúðinni er slitið, getur þó ekki krafist fjárframlags sjer til framfæris, nema sjerstakar ástæður mæli með því.

8. gr.

Þegar þannig er ástatt, sem segir í 7. gr., má, ef krafa kemur fram og að svo miklu leyti sem svara þykir til lifskjara hjónanna og annara ástæðna, skylda annað þeirra til að láta hitt fá til afnota lausafje það, sem við sambúðarslitin var sameiginleg búslóð beggja eða vinnutæki hins.

Nú eru munir, sem eru eign annars hjónanna, samkvæmt þessu fengn-

ir hinu til afnota, og getur þá eigandinn ekki með samningi við aðra takmarkað afnotarjett þennan á nokkurn hátt.

Það hjóna, er í hlut á, getur látið afhenda sjer hlutinn til umráða með fúgetagerð.

9. gr.

Valdsmaður ákveður fjárframlag samkvæmt 5. og 7. gr. Nú breytist hagur annars eða beggja að mun, og getur valdsmaður þá, ef annað hjóna krefst þess, hve nær sem er breytt úrskurði sínum. Valdsmaður gerir einnig fyrirskipanir þær, er getur í 6. og 8. gr.

Um innheimtu úrskurðaðra framlaga skal fara eftir þeim ákvæðum, sem um það eru sett í löggjöfnni. Framlög þau, sem úrskurðuð eru samkvæmt 6. gr., má taka lögtaki.

10. gr.

Nú hafa hjón samið um framlög samkvæmt 5., 6., 7. og 8. gr., en sá samningur er annaðhvort bersýnilega ósanngjarn eða hagur hjónanna breyttur að mun, og er úrskurðarvaldið þá eigi bundið við þann samning.

11. gr.

Hjónum er skylt að segja hvort öðru til um efnahag sinn, svo að ákvörðun verði tékin um framfærsluskyldu þeirra.

12. gr.

Meðan sambúðin varir er hvorn hjónanna um sig heimilt á ábyrgð beggja að gera þá samninga við aðra, sem nauðsynlegir eru vegna heimilisþarfa eða barnanna og vanalegt er að gera í þeim tilgangi. Slikt hið sama gildir um samninga konunnar vegna sjerþarfa hennar. Samningar þeir, er hjer um ræðir, teljast gerðir á ábyrgð beggja hjóna, nema atvik segi öðruvisi til.

Ef sá, er samdi við annað hjóna, vissi eða átti að sjá, að því var eigi brýn þörf á því, er um var samið, þá er hitt hjónanna eigi bundið við samninginn.

13. gr.

Nú misbeitir annað hjóna rjetti þeim, sem það hefir samkvæmt 12. gr., og getur valdsmaður þá eftir kröfu hins svift það rjettinum. Veita skal því hann þó aftur, verði hjónin ásátt um það eða kringumstæður breytast.

Úrskurður valdsmanns gildir ekki gagnvart þeim, sem ókunnugt er um hann, nema úrskurðurinn hafi verið skráður í kaupmálabókina samkvæmt reglum í IX. kafla laga þessara.

14. gr.

Nú getur annað hjóna meðan sambúðin varir, vegna fjarveru eða veikinda, eigi gætt hagsmuna sinna, og er hinu þá heimilt, sje það ekki falið öðrum, að framkvæma fyrir þess hönd það, sem þolir eigi bið. Það getur

þannig innheimt tekjur hins og jafnvel selt eða veðsett eignir þess, sje ekki hjá því hægt að komast til þess að framfleyta heimilinu. Fasteign má þó eigi selja eða veðsetja nema samþykki valdsmanns komi til.

15. gr.

Nú er lausafje, sem er sjereign annars hjóna, með samþykki þess notað við atvinnurekstur hins, og eru þá samningar nothafa við þriðja mann um muni þessa gildir gagnvart eiganda munanna, nema samningsaðili nothafa sæi eða ætti að sjá, að nothafa var óheimilt að gera samninginn.

II. kafli.

Um foreldravalld.

16. gr.

Um foreldravalld hjóna, sem eru samvistum eða hafa slitið samvistir án þess að hafa fengið leyfi til þess, fer samkvæmt 20. og 21. gr. laga nr. 57, 27. júní 1921, um afstöðu foreldra til skilgetinna barna.

En um foreldravalld hjóna, skilinna að borði og sæng og lögskilinna, fer eftir 56., sbr. 58., og 76., sbr. 78., gr. laga nr. 39, 27. júní 1921, um stofnun og slit hjúskapar.

III. kafli.

Um fjármál hjóna.

17. gr.

Hvort hjóna um sig öðlast hjúskaparrjett yfir öllu því, sem hitt á við giftinguna eða eignast síðar, að svo miklu leyti sem það er ekki sjereign. Fjármunir þeir, sem hjúskaparrjettur annars nær til, er hjúskapareign hins.

Nú á annað hjóna rjettindi, sem eigi má afhenda eða eru að öðru leyti persónulegs edlis, og koma þá reglurnar um hjúskapareign að svo miklu leyti til framkvæmda, sem þær fara eigi í bága við sjerreglur þær, sem um þau rjettindi gilda.

18. gr.

Hvort hjónanna ræður hjúskapareign sinni með þeim takmörkunum, sem til eru teknar í 19.—22. gr.

Nú er hjúskapnum eða fjárfjelagi hjónanna slitið, eða þau skilin að borði og sæng, og getur þá hvort þeirra eða erfingjar þess krafist helmings af hreinni hjúskapareign beggja hjóna, þó með þeim undantekningum, sem lögin ákveða,

19. gr.

Hvort hjónanna um sig er skylt að fara svo með hjúskapareign sína, að hinu verði eigi til tjóns vegna óhæfilegra athafna þess.

20. gr.

Hvorugu hjóna um sig er heimilt, án samþykkis hins, að afhenda eða veðsetja fasteign úr hjúskapareign sinni, búi fjölskyldan á eigninni eða sje eignin notuð við atvinnurekstur beggja hjóna eða hins. Slika eign má heldur eigi leigja eða byggja, nema samþykki hins komi til, ef það leiðir til þess að eignin verði eigi framvegis nothæf til bústaðar beggja eða til atvinnurekstrar hins. Sje það hjóna, er í hlut á, ólöggráða, þarf samþykki löggráðamanns, eða sje hitt hjóna löggráðamaður þess, þá samþykki sjerstaks löggráðamanns. Nú er eigi hægt að fá umsögn hins hjónanna án verulegra erfiðleika eða mikils dráttar, og getur þá löggráðamaður veitt samþykkið, sje hann til, en ella valdsmaður.

Nú hefir annað hjóna gert slíkan samning án áskilins samþykkis, og getur þá hitt fengið samningnum hrundið með dómi, hafi samningsaðilja fyrnefnds hjóna verið eða átt að vera það ljóst, að því var samningurinn óheimill. Mál verður þó að höfða innan 6 mánaða frá því, að því hjóna, er brotið var móti, varð kunnugt um samninginn, og í síðasta lagi áður ár er liðið frá þinglestri samningsins.

21. gr.

Hvorugt hjóna má, án samþykkis hins, afhenda eða veðsetja lausafje úr hjúskapareign sinni, teljist fjed til búsgagna á sameiginlegu heimili hjónanna, til nauðsynlegra vinnutækja hins eða sje notað til þarfa barnanna. Samþykki þess hjóna, er í hlut á, er gilt, þótt það sje ótjárráða eða svift fjárræði, sje það eigi geðveikt eða hálfviti. Þegar þannig stendur á eða sje það verulegum erfiðleikum bundið eða valdi það löngum drætti að ná samþykki hins hjónanna, þarf eigi að leita þess.

Nú hefir annað hjóna gert slíkan samning án áskilins samþykkis, og getur þá hitt fengið honum hrundið með dómi, nema samningsaðili, kaupandi eða veðhafi, væri grandalaus. Mál verður þó að höfða innan 6 mánaða frá því hitt hjónanna fjekk vitneskju um samninginn og í síðasta lagi áður en ár er liðið frá því að hluturinn var afhentur eða samningurinn um lausafjárveðsetninguna þinglesinn.

22. gr.

Nú neitar það hjóna, er í hlut á, eða löggráðamaður þess, þegar svo stendur á sem segir í 20. og 21. gr., að veita samþykki sitt, og getur valdsmaður þá, komi krafa fram um það, samþykkt samningsgerðina, hafi nægar ástæður eigi verið til neitunarinnar.

23. gr.

Sjereign er:

- 1) Alt það, sem gert er að sjereign með kaupmála.
- 2) Gjafir, sem gefnar eru öðru hjónanna með því skilyrði, að þær skuli vera sjereign, svo og arfur, enda þótt skylduafur sje, hafi arfleifandi sett slíkt ákvæði í erfðaskrá.
- 3) Það, sem kemur í stað hluta þeirra, sem nefndir eru í 1 og 2, nema öðruvisi sje ákveðið svo gilt sje.

Tekjur af sjereign eru hjúskapareign, nema öðruvisi sje löglega ákveðið.

24. gr.

Hvort hjónanna um sig getur krafist þess, að hitt taki þátt í samningu skrár um hjúskapareign og sjereign beggja. Dómstólarnir skera úr því, eftir öllum atvikum, hvert sönnunargildi skráin hefir.

IV. kafli.

Um ábyrgð á skuldum.

25. gr.

Hvort hjónanna um sig ber, bæði með hjúskapar- og sjereign sinni, ábyrgð á skuldbindingum þeim, sem á því hvíla, hvort sem þær eru stofnaðar á undan hjónabandinu eða meðan það stendur.

26. gr.

Kröfur á hendur konunni, þeirrar tegundar, sem getur í 12. gr., fyrnast á tveimur árum, beri maðurinn jafnframt ábyrgð á þeim.

27. gr.

Nú er fjárfjlagi hjóna slitið, þau skilin að borði og sæng eða hjónabandinu algerlega slitið, og er þá ekki hægt að krefja konuna um meira til greiðslu þess konar skulda, sem getur í 26. gr., en sjereign hennar og hjúskapareign námu er skifti fóru fram, að frádregnum öðrum skuldum, er þá hvíldu á henni.

28. gr.

Ákvæðin í 26. og 27. gr. koma eigi til greina, hafi konan tekið á sig viðtækari ábyrgð.

V. kafli.

Um kaupmála og aðra gerninga hjóna í milli.

29. gr.

Með kaupmála, sem gerður er á undan hjónabandi eða meðan það stendur, geta aðiljar ákveðið að munir, sem annað hjóna á eða eignast kann og annars yrðu hjúskapareign, skuli vera sjereign þess. Sömuleiðis er hjónum heimilt, að svo miklu leyti sem það fer ekki í bága við ákvarðanir arfleifanda eða gefanda, að ákveða að sjereign skuli vera hjúskapareign.

30. gr.

Gjafir milli hjónaefna, sem viðtakandi á að fá við giftinguna, og gjafir hjóna í milli eru því að eins gildar, að um þær sje gerður kaupmáli.

Þetta tekur þó eigi til venjulegra gjafa, sjeu þær eigi um hóf fram, miðað við efni gefanda, og heldur eigi til slíkra gjafa sem lífsábyrgðar, lífeyris eða þvílíkra framfærslutrygginga af hendi annars hjóna til handa hinu.

Með kaupmála er eigi hægt að ákveða svo gilt sje, nje heldur á annan hátt, að það, sem annað hjónanna framvegis kann að eignast, skuli endurgjaldslaust verða eign hins.

31. gr.

Nú hefir annað hjóna haft tekjuafgang á umliðnu almanaksári, og getur það þá þar til næsta ár er á enda afsalað hinu endurgjaldslaust helminginn af tekjuafganginum án þess að til þess þurfi kaupmála. Afsalið er þó því að eins gilt gagnvart skuldheimtumönnum afsala, að hann hafi tiltekið í skjali, er af honum sje undirritað, upphæð tekjuafgangsins, enda leiki enginu vafi á um það, að hann hafi haldið eftir nægilegum eignum til greiðslu allra skuldbindinga sinna.

32. gr.

Nú hafa hjón, án kaupmála, komið sjer saman um afhending eignar annars til hins, og er sá samningur þá því að eins gildur gagnvart skuldheimtumönnum þess, er afhenti, að kaupmála þurfi eigi til slíkrar ráðstöfunar.

33. gr.

Nú hefir annað hjóna gefið hinu gjöf, og getur þá sá, er þá átti kröfu á hendur gefanda, gengið að hinu hjónanna meðan gjöfin eða verð hennar hrekkur til, nema það sannist, að gefandi hafi haldið eftir áreiðanlega nógum eignum til greiðslu skuldbindinga sinna. Hafi að einhverju leyti komið endurgjald fyrir gjöfina, dregst það frá verði hennar. Hitt hjónanna er þó laust úr allri ábyrgð, sanni það, að munir þeir, sem um er að ræða, hafi farið forgörðum án þess því verði um kent.

Ákvæði greinar þessarar taka ekki til gjafa þeirra, er getur í 2. málsgl. 30. gr.

34. gr.

Það hjónanna, sem veitir hinu aðstoð við atvinnurekstur þess, getur, þótt eigi sje svo um samið, krafist hæfilegrar borgunar fyrir vinnu sína, þegar það, eftir tegund vinnunnar og öðrum atvikum, virðist sanngjarnt að borgun sje greidd. Þó fyrnist sú krafa á 1 ári.

35. gr.

Nú hefir annað hjóna falið binu stjórn eigna sinna eða nokkurs hluta þeirra, og er hinu — nema öðruvísi sje um samið eða annað ráðgert — þá heimilt, innan hæfilegra takmarka, að nota tekjurnar til framfærslu fjölskyldunnar, án þess að þurfa að gera sjerstök reikningsskil fyrir. Slikt umboð er afturtækt hve nær sem er.

36. gr.

Um samkomulag hjóna um framfærsluskyldu og samninga, sem gerðir eru með skilnað að borði og sæng eða algerðan skilnað fyrir augum, gilda þau ákvæði, sem um það eru sjerstaklega sett.

37. gr.

Kaupmálar skulu vera skriflegir og undirritaðir af aðiljum. Nú er annarhvor aðili ólögráða, og þarf þá einnig undirskrift lögráðamanns.

38. gr.

Til þess að kaupmáli sje gildur, verður að skrá hann í kaupmálabókina samkvæmt reglum þeim, sem settar eru í IX. kafla.

VI. kafli.

Um slit á fjárfjelagi.

39. gr.

Hvort hjóna um sig getur krafist að fjárfjelagi sje slitið:

- 1) Þegar hitt hjónanna með vangæslu á fjármálum sínum, misbeiting á ráðum yfir hjúskapareign sinni eða með annari óhæfilegri framkomu rýrir hjúskapareign sína eða gefur tilefni til ótta um að svo muni fara.
- 2) Þegar bú hins hjónanna er tekið til gjaldþrotaskifta.

40. gr.

Nú eru hjón sammála um að krefjast slita á fjárfjelagi, og á þá að gera skriflega kröfu um það til skiftarjettarins á þeim stað, sem bóndi er búsettur eða dvelur. Skiftarjetturinn tekur slíka beiðni til greina með úrskurði svo fljótt sem unt er.

41. gr.

Nú krefst annað hjóna slita á fjárfjelagi, og á þá að stila þá kröfu til skiftarjettarins á þeim stað, þar sem hitt býr eða dvelur. Sje ókunnugt um bústað þess eða dvalarstað, stílast krafan til skiftarjettarins á þeim stað, þar sem það síðast átti heima eða dvaldi svo kunnugt sje.

Umsókninni skulu, að svo miklu leyti sem því verður við komið, fylgja skrifleg sönnunargögn fyrir ástæðum þeim, sem krafan um slitin á fjárfjelaginu er byggð á. Nú þykir þörf ítarlegri sannana, og skal skiftarjetturinn þá benda umsækjanda á það og getur skorað á hann að útvega frekari sannanir.

Verði því við komið, skal veita hinu hjónanna tækifæri til þess að koma fram með álit sitt um fjárlitakröfuna, og getur skiftarjetturinn í því skyni kallað það fyrir sig. Nú neitar það hjóna að láta álit sitt í ljós, eða sækir ekki boðaðan fund án gildra forfalla, og má þá líta svo á, að það treystist eigi til að mótmæla greinargerð beiðandans. Nú á það hjóna eigi heimili eða dvalarstað hjer á landi svo að kunnugt sje um, og getur skiftarjetturinn þá skipað valinkunnan mann, sem, ef kostur er á, skal vera ættingi eða vinur þess hjóna, til þess að gefa skýrslu fyrir þess hönd áður en úrskurður er upp kveðinn.

42. gr.

Þegar svo stendur á sem segir í 41. gr., úrskurðar skiftarjetturinn eftir skýrslum þeim og sönnunargögnum, sem fyrir liggja, hvort krafan um slit á fjárfjelagi skuli til greina tekin eða eigi.

Ákvörðun skiftarjettarins má áfrýja til æðri rjettar samkvæmt reglum þeim, sem settar eru um áfrýjun skiftarjettarúrskurða.

Nú úrskurðar skiftarjettur, að slit á fjárfjelagi skuli fram fara, og verður framkvæmd þess úrskurðar þá ekki tafin með áfrýjun hans. Þó getur hvorugt hjónanna krafist greiðslu á hluta sinum úr hjúskapareign hins fyrr en málið er endanlega til lykta leitt.

43. gr.

Nú er krafa um slit á fjárfjelagi tekin til greina, og skiftist þá hjúskapareign beggja hjóna milli þeirra samkvæmt 6. kap. skiftalaganna frá 12. apríl 1878 og VII. kafla laga þessara. Meðan á skiftum stendur heldur hvort hjónanna yfirráðum yfir hjúskapareign sinni, nema 2. liður 63. gr. skiftalaganna komi til framkvæmda, en er skylt að gera skiftarjettinum reikningsskil fyrir stjórn sinni frá þeim tíma, er krafan um slit á fjárfjelagi kom fram.

Þegar eftir að krafa um slit á fjárfjelagi hefir verið afhent skiftarjettinum, er heimilt að beita 2. lið 63. gr., sbr. 57. gr., skiftalaganna.

44. gr.

Það, sem öðru hjóna hlotnast við skiftin eða það eignast eftir að krafa um slit á fjárfjelagi er fram komin, verður sjereign þess.

45. gr.

Skiftarjettinum ber að sjá um, að hin framkomna krafa um slit á fjárfjelagi sje tilkynt til skrásetningar i kaupmálabókina.

46. gr.

Fyrir meðferð á kröfu um slit á fjárfjelagi og skrásetning hennar i kaupmálabókina skal gjalda alls 10 kr. i rikissjóð um leið og krafan er afhent.

VII. kafli.

Um skifti.

47. gr.

Nú eiga skifti fram að fara vegna dauða annars hjóna, og fer þá um uppgerð og skifti hjúskapar- og sjereignar hins látna eftir þeim reglum, sem settar eru um meðferð venjulegra dánarbúa. Hjúskapareign þess hjónanna, sem eftir lifir, skiftist aftur á móti eftir þeim reglum, sem settar eru i 5. kap. skiftalaganna, og eigi það sjereign, á að draga hana undir skiftin, að svo miklu leyti sem það er nauðsynlegt til þess að fullnægja reglum þeim, sem settar eru i þessum kafla.

Þegar skiftarjetturinn skiftir með hjónum, sem bæði eru á lífi, ber að halda hjúskapareign hvors hjónanna aðgreindri og fara eftir reglum i 6. kap. skiftalaganna, þannig að hvort hjónanna um sig hefir þá aðstöðu, sem bónda er veitt með 63.—68. gr. skiftalaganna. Eigi hjónin einnig sjereign, ber sömu-leiðis að draga hana undir skiftin, að svo miklu leyti sem það er nauðsynlegt til þess að fullnægja reglum þeim, sem settar eru i þessum kafla.

48. gr.

Við skiftin skal hvoru hjónanna úthlutað svo miklu af hjúskapareign sinni, að það nægi til greiðslu skuldbindinga þeirra, sem á því hvildu þegar krafan um slit á fjárfjelagi kom fram, þegar hjónin skildu að borði og sæng eða þegar hjónabandinu var slitið, þar á meðal til greiðslu hluta þess af sameiginlegum skuldbindingum hjónanna, hafi sjerstakir fjármunir eigi verið teknir frá til greiðslu þeirra samkvæmt 57. gr.

Skuldir, sem annað hjóna hefir bakað sjer með vanhirðu á fjármálum sínum eða með annari óhæfilegri aðferð, eða skuldir, sem það hefir stofnað til þess að eignast eða bæta sjereign eða rjettindi þau, sem getur i 2. málsgr. 17. gr. og haldið er utan skiftanna, er því að eins hægt að krefjast greiðslu á af hjúskapareign þess hjóna, að önnur efni þess hrökkvi ekki til greiðslu þeirra.

Erfingjar þess hjóna, sem látið er, hafa einnig rjettindi þau, er ræðir um i 1. málsgr. greinar þessarar.

49. gr.

Afgangur sá af hjúskapareign hvors hjónanna, sem fram kemur við uppgærð þá, er fram fer samkvæmt 48. gr., skiftist jafnt á milli hjónanna, að svo miklu leyti sem annað leiðir eigi af ákvæðum 54. gr. laga um stofnun og slit hjúskapar eða af reglum þeim, sem settar eru hjer á eftir.

50. gr.

Hvoru hjónanna um sig er heimilt, og sje annað dáíð, þá því, sem eftir lifir, að taka af óskiftu muni, sem að eins eru ætlaðir því til notkunar, enda sje verð þeirra eigi óhæfilega hátt, borið saman við efnahag hjónanna.

51. gr.

Nú hefir öðru hjóna verið lagt fje af hjúskapareign þess til greiðslu skulda þeirra, er getur í 2. málsgr. 48. gr., og getur þá hitt hjónanna eða erfingjar þess krafist endurgjalds fyrir það af hjúskapareign beggja hjónanna, eins og hún verður þegar allar skuldir eru frá dregnar.

52. gr.

Nú hefir annað hjóna að verulegum mun rýrt hjúskapareign sína með vanhírðu á fjármálum sínum, misbeiting á ráðum sínum yfir hjúskapareigninni eða annari óhæfilegri aðferð, og getur þá hitt hjónanna eða erfingjar þess krafist endurgjalds af hjúskapareign beggja, þegar skifti fara fram, eins og hún verður að frádregnum skuldum. — Hrökkvi hún eigi, má heimta helminginn af því, sem eftir verður, greiddan af þeim efnem þess brotlega, sem eru í sjereign þess og ekki þarf til greiðslu annara skulda þess.

53. gr.

Sama rjett til endurgjalds og þann, er felst í 52. gr., hefir og hvort hjóna um sig, svo og erfingjar þess, ef hitt hjónanna hefir varið fje af hjúskapareign sinni til þess að öðlast eða bæta sjereign eða rjettindi þau, sem getur í 2. málsgr. 17. gr. og eigi koma undir skiftin.

54. gr.

Nú hefir annað hjóna notað fjármuni af sjereign sinni í þarfir hjúskapareignar sinnar, og getur það eða erfingjar þess, þegar skifti fara fram, þá krafist endurgjalds fyrir það af hjúskapareigninni, eins og hún verður að frádregnum skuldum.

55. gr.

Nú hefir við skiftin eigi fengist full greiðsla á endurgjaldskröfum samkvæmt 51.—54. gr., og er þá eigi síðar hægt að krefjast þess, sem eftir stendur.

56. gr.

Nú eru fallnar í gjalddaga bætur, sem dæmdar hafa verið öðru hjóna

samkvæmt 74. gr. laga um stofnun og slit hjúskapar, og má þá krefja greiðslu, þegar skifti fara fram, af því, sem hinu seka hlotnast við skiftin og eigi gengur til greiðslu annara skulda, sem á því hvila.

57. gr.

Nú koma fram skuldir, sem bæði hjónin bera ábyrgð á, og getur þá hvort þeirra sem er krafist, að hitt greiði þann hluta skuldanna, sem að lokum á að lenda á því, eða að það setji tryggingu fyrir borguninni eða að fjármunir sjeu teknir frá til greiðslu þeirra.

58. gr.

Nú er annað hjóna dáið og fjármunir búsins litils virði, og getur þá það þeirra, sem eftir lifir, tekið af hjúskapareign beggja nauðsynleg búsgögn, verkfæri og aðra lausa muni, að svo miklu leyti sem það verður talið nauðsynlegt til þess að það geti haldið áfram atvinnu sinni. Þetta gildir, þó að verð greindra muna fari fram úr lögmaeltum hluta þess í hjúskapareignunum

59. gr.

Auk heimildar þeirrar, sem hjónum er veitt í 2. málsg. 59. gr. og 64. gr. skiftalaganna til þess að krefjast ákveðinna muna við skiftin, getur hvort hjónanna sem er, eða þegar annað er dáið, þá það, sem eftir lifir, krafist að fá hlut sinn í hjúskapareignunum greiddan eftir virðingu í lausafje því, sem því er nauðsynlegt til þess að geta haldið áfram atvinnu sinni.

60. gr.

Nú hefir annað hjóna við skiftin gefið eftir nokkuð af sinum hlut í hjúskapareign sinni eða hins, og geta skuldheimtumenn þess — sje það eigi alveg vafalaust, að það hafi haft nægilega fjármuni, þegar úthlutunin fór fram, til þess að fullnægja þáverandi skuldheimtumönnum sinum — þá gengið að hinu hjónanna að sama skapi sem það hefir fengið fje fram yfir búshluta sinn.

VIII. kafli.

Um óskift bú.

61. gr.

Eftir dauða annars hjónanna er hinu heimilt, án þess að skifti fari fram milli þess og sameiginlegra ófjárráða arfgengra niðja beggja, og taka við ráðum yfir hjúskapareign beggja, nema hið látna hafi með erfðaskrá meinað því setu í óskiftu bú.

Nú lætur hið látna eftir sig ófjárráða börn, sem eru eigi börn hins, og getur valdsmaður þá veitt því hjónanna, sem eftir lifir, rjett til setu í óskiftu bú. Það skal þó yfirleitt því að eins gert, að telja megi það börnunum í hag, að búð haldist óskift,

62. gr.

Nú er hið eftirlifandi hjóna gjaldþrota eða það kemur í ljós, að eignir þess hrökkva eigi fyrir skuldum, eða að það með vanhirðu á fjármálum sínum, misbeiting á valdi sínu yfir hjúskapareigninni eða með annari óhæfilegri aðferð hefir rýrt hjúskapareignina að verulegum mun, eða á sök á því, að hætt er við slíkri rýrnun, og verður því þá eigi heimiluð seta í óskiftu búi.

63. gr.

Sá, sem óskar að sitja í óskiftu búi, skal sem fyrst eftir látið tilkynna valdsmanni það, og skal tilkynningu þeirri fylgja lauslegt yfirlit yfir eignir þess og skuldir og skýrsla um nöfn barnanna, aldur og dvalarstað.

Nú eru erfingjarnir ósjárráða eða fjarverandi, og skipar valdsmaður þeim þá lögráðamann til þess að gæta hagsmuna þeirra út af kröfunni um setu í óskiftu búi. Lögráðamann þarf eigi að skipa, fari eignirnar að álitni valdsmanns eigi fram úr því, sem með þarf til framfærslu beiðanda og barna.

Nú kemst valdsmaður að þeirri niðurstöðu, að skilyrði fyrir setu í óskiftu búi sjeu fyrir hendi, og lætur hann beiðanda þá í tje skilríki fyrir því.

64. gr.

Það hjóna, sem situr í óskiftu búi, skal afhenda valdsmanni skýrslu um eignir og skuldir búsins áður en missiri er liðið frá láti hins. Skýrslu þessa skal gefa að viðlögðum drengskap. Sýna skal hana áður börnunum eða lögráðamanni þeirra.

65. gr.

Hinu óskifta búi hlotnast, auk hjúskapareignar þeirrar, er bæði hjónin áður áttu, allt það, sem hið eftirlifandi hjóna síðar eignast, svo framarlega sem það hefði orðið hjúskapareign þess, ef það hefði eignast það meðan hjónabandið stóð.

Arfur eða gjöf, sem hinu eftirlifanda hlotnast, rennur þó eigi inn í hið óskifta bú, svo framarlega sem það kretst skifta áður 2 mánuðir eru liðnir frá því það fjekk vitneskju um arfinn eða gjöfina.

66. gr.

Hið eftirlifandi hjóna hefir eignarráð yfir fjármunum búsins.

Nú gefur það gjöf úr búinu, sem er óhæfilega há miðað við efnahag búsins, og getur þá hver erfingjanna, innan árs frá því gefið var, höfðað mál til ógildingar gjöfinni, ef viðtakandi sá eða átti að sjá, að gefandanum var gerningurinn óheimill. Ákvæði þetta gildir þó því að eins, að búið sje tekið til skiftameðferðar.

67. gr.

Það hjónanna, sem eftir lifir, ber ábyrgð bæði á eigin skuldum sínum og skuldum þeim, sem hvildu á hinu látna.

Hinu eftirlifandi hjóna er heimilt að innkalla skuldheimtumenn hins látna samkvæmt ákvæðum þeim, sem sett eru í opnu brjefi 4. janúar 1861.

68. gr.

Hið eftirlifandi hjóna getur með erfðaskrá að eins ráðið yfir sinum hluta úr búinu.

69. gr.

Nú situr annað hjóna í óskiftu búi, og fer þá um erfðarjett þess eftir það hjónanna, sem dáið er, eftir almennum reglum, nema skifti fari fram að báðum hjónunum látnum, því að þá fellur niður lögmæltur erfðarjettur eftir það þeirra, sem fyr ljest.

70. gr.

Það hjónanna, sem eftir lifir, getur hvenær sem er krafist skifta. Nú gengur hið eftirlifandi hjóna í nýtt hjónaband, og fellur þá niður rjettur þess til setu í óskiftu búi.

71. gr.

Nú situr hið eftirlifandi hjóna í óskiftu búi með ófjarráða börnum samkvæmt heimild þeirri, sem veitt er í 61. gr., og er því þá skylt að skifta með þeim og sjer, er eitt barnanna eða fleiri verða fjarráða og krefjast skifta.

72. gr.

Nú vanrækir það hjóna, sem eftir lifir, framfærsluskyldu sína eða rýrir efni búans að verulegum mun með vanhvirðu á fjármálum sínum, misbeiting á ráðum sínum yfir búinu eða með annari óhæfilegri aðferð, eða það gefur tilefni til að óttast megi slíka rýrnun, og getur þá hver fjarráða erfingi, eða lögráðamaður ófjarráða erfingja, er skipa skal samkvæmt 63. gr., krafist búskifta.

73. gr.

Erfingjar látins erfingja geta krafist skifta á búinu með sömu skilyrðum og hinn látni erfingi. Skuldheimtumenn erfingja geta eigi krafist búskifta.

74. gr.

Erfingi má eigi afsala, veðsetja eða á annan hátt afhenda hluta sinn í óskiftu búi, og eigi geta heldur skuldheimtumenn hans leitað fullnustu í honum.

75. gr.

Við skifti milli þess hjónanna, sem lengur lifir, og erfingja hins látna koma hinar venjulegu skiftareglur til framkvæmda á samsvarandi hátt.

76. gr.

Ákvörðunum, sem valdsmaður tekur samkvæmt þessum kafla, má

skjóta til stjórnarráðs. Slíkt málsskot hindrar eigi framkvæmd á skiftameðferð, sem ákveðin er af skiftarjettinum með úrskurði.

77. gr.

Það hjóna, sem eftir lifir, getur, auk heimildar 61. gr., setið i óskiftu búi samkvæmt reglum þeim, sem settar eru hjer að framan, ef niðjar eða stjúpborn samþykkja.

IX. kafli.

Um skrásetning kaupmála.

78. gr.

Valdsmaður heldur:

- 1) Dagbók yfir tilkynningar á kaupmálum til skrásetningar, og skal jafnskjótt og kaupmáli er afhentur til skrásetningar skrá kaupmálann i þá bók i rjettri töluröð. Valdsmaður undirskritar i hvert skifti það, sem bókað er.
- 2) Kaupmálabók með nafnaskrá, og skal skrá i hana alla kaupmála, sem afhentir eru til skráningar, orði til orðs og eftir aldri.

Nánari reglur um fyrirkomulag og hald bóka þessara setur dómsmálaráðaherra.

79. gr.

Þegar kaupmálinn hefir verið skráður i kaupmálabókina, er rituð á hann atbugasemd um innritunina og tilkynningardag.

80. gr.

Gildi skrásetningar telst frá tilkynningardegi þeim, er dagbókin greinir.

81. gr.

Gjöld þau, er nú skal greiða við þinglestur á kaupmálum, skal framvegis greiða um leið og krafa er gerð um innritun skjalsins.

82. gr.

Skrásetning kaupmálans, sem hvort hjónanna um sig getur krafist, á fram að fara við varnarþing bóndans. Nú á hann ekkert varnarþing hjer á landi, og kemur þá bæjarþing Reykjavíkur i þess stað. Ekki þarf að skrá kaupmála af nýju, þótt hjónin flytjist i annað lögsagnarumdæmi.

83. gr.

Dómsmálaráðuneytið sjer um, að haldin sje i einu lagi skrá yfir alla innritaða kaupmála. Valdsmanni ber því, þegar kaupmáli er innritaður, að senda viðkomandi skrifstofu tilkynningu um, að kaupmáli sje gerður, og tilgreini stöðu, nafn og heimili aðilja og innritunardag kaupmálans.

Hver sem er getur, komi hann fram með skriflega beiðni um það, er tilgreini nöfn aðilja og ef unt er stöðu þeirra, gegn 1 kr. gjaldi fengið upplýsingar úr skrá þessari um hvort kaupmáli sje gerður, og ef svo er, hvar og hve nær hann sje innritaður.

Nánari ákvæði um fyrirkomulag og innihald skrár þessarar setur dómsmálaráðherra. Í lok hvers mánaðar skal auglýsa í Lögbirtingablaðinu það, sem í þeim mánuði hefir verið tekið í skrána. Til að standa straum af þeim útgjöldum greiðist 1 kr. við skráning kaupmálans.

84. gr.

Samsvarandi ákvæði þeim, sem sett eru í 78.—83. gr., gilda um tilkynningar skráðar samkvæmt 13. og 46. gr.

X. kafli.

Ýms ákvæði.

85. gr.

Nú er annað hjóna svipt fjárræði, og hefir þá hitt hjónanna, ef það er fjárráða, ásamt lögráðamanni forræði fyrir hjúskapareign hins fjárræðissvipta.

86. gr.

Nú getur annað hjóna, sakir fjarveru eða veikinda, eigi gætt hagsmuna sinna, og má þá skipa því lögráðamann, til þess til bráðabirgða að annast hagsmuni þess, og koma þá ákvæðin í 14. gr. eigi til greina.

87. gr.

Nú átti það hjóna, er látið er, arfgengt afkvæmi á lífi, og erfir þá það hjónanna, sem eftir lifir, $\frac{1}{4}$ af eignum þeim, sem hið látna lét eftir sig.

Erfðarjett þennan er eigi lægt að takmarka með erfðaskrárákvæðum fram yfir það, sem leiðir af 22. gr. tilskipunar 25. sept. 1850.

88. gr.

Nú átti hið látna eigi arfgengt afkvæmi á lífi, og erfir það hjónanna, sem eftir lifir, þá helminginn af eignum þess, ef faðir hins látna, móðir, systkin eða afkomendur þeirra eru á lífi; ella erfir það allar eigur hins látna.

Hvort hjónanna um sig getur með erfðaskrá lækkað erfðarjett hins eftir sig ofan í $\frac{1}{3}$ af eignum sínum.

89. gr.

Erfðarjettur hjóna fellur burtu við skilnað að borði og sæng og algerðan hjónaskilnað.

XI. kafli.

Ákvæði til bráðabirgða.

90. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1924. Þó taka 12. og 13. gr. og önnur efnisákvæði laganna um fjárhagslega afstöðu hjóna hvors til annars og gagnvart þriðja manni eigi til þeirra hjóna, sem gengið hafa í hjónaband fyrir þann tíma og búa við venjulegt helmingafjelag, nema hjónin hafi gert slíka skipun um fjármál sín með kaupmála og látið birta hann lögum samkvæmt.

91. gr.

Nú gera lög ráð fyrir helmingafjelagi hjóna, og skulu þau þá koma til framkvæmda á samsvarandi hátt, sje hjúskapareign með hjónunum.
